

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті зроблено спробу проаналізувати основні тенденції розвитку іншомовної освіти в Україні, з'ясувати вимоги Ради Європи щодо володіння іноземними мовами.

Ключові слова: мовна освіта, комунікативно-орієнтоване навчання, іншомовна освіта.

Актуальність. В епоху технологізації сучасного суспільства, створення єдиних економічних просторів, розвитку культурних та міжкультурних зв'язків між країнами як ніколи актуальною стала проблема комунікації. Однією з передумов інтеграції України у Європейський Союз є реалізація європейської політики навчання іноземних мов, оскільки важко уявити себе членом спільноти, з якою не можеш розмовляти однією мовою. В умовах інтеграції України у європейський освітянський простір питання викладання і вивчення іноземних мов є актуальним, адже є одним з ключових принципів Болонського процесу – розширення мобільності студентів, викладацького й іншого персоналу для взаємного збагачення європейським досвідом.

Дослідженість проблеми. Посиленню європейського виміру в освіті, діяльності Ради Європи, її внеску у зближення народів Європи, прагненню сформувати у нового покоління європейців відчуття належності до європейської спільноти присвячені роботи О. Волкова [2], О. Павліченко [7]. Деякі питання навчання іноземних мов відповідно до вимоги створення єдиної багатомовної багатонаціональної Європи були досліджені у роботах О. Першукової [10], Г. Степенко [11].

Мета статті – проаналізувати тенденції розвитку іншомовної освіти в Україні, з'ясувати вимоги Ради Європи щодо володіння іноземними мовами, дати характеристику комунікативно-орієнтованого методу навчання іноземних мов як одного з провідних методів.

Виклад основного матеріалу. Основоположні складові сучасної мовної політики на європейському континенті окреслено у документах Комітету міністрів Ради Європи (Резолюція (69) 2 з інтенсифікації навчання сучасних мов, Рекомендація (82) 18 з сучасних мов, Рекомендація (98) 6 про сучасні мови тощо), де зазначено, що оволодіння сучасними мовами

забезпечує джерело взаємного збагачення, взаєморозуміння і співробітництва, сприяє спілкуванню і взаємодії, відкриває можливості персональної мобільності, працевлаштування, освіти та доступу до інформації.

Термін “мовна освіта” має практичне спрямування, використання якого передбачає розвиток усного та писемного мовлення, формування комунікативної компетенції, і найбільш точно відображає мету і сутність сучасного навчання мов. Згідно з Концепцією мовної освіти в Україні оволодіння мовами є одним з визначальних засобів формування людської особистості, основним стрижнем якого є всебічний розвиток усного і писемного мовлення, підпорядкованого опануванню мовою як засобом спілкування і пізнання [1].

Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ-го століття) визначила основну мету розвитку української освіти як досягнення “якісно нового рівня викладання основних шкільних предметів” у тому числі й іноземної мови [3]. Національна програма передбачає зростання значення іноземних мов на сучасному етапі розвитку країни: в загальному списку шкільних предметів “Іноземна мова” посідає одне із чільних місць.

Уміння спілкуватися з іноземцями їх рідною мовою корисне не лише окремій особі, а становить економічну й культурну користь для країни: відкриває можливості в торгівлі, міжнародних відносинах, науці, туризмі й інших галузях. Готовність бути мобільним як відповідь на глобалізаційні процеси в економіці Європи та світу – це підготовка учнів до вільного пересування завдяки володінню іншомовним мовленням у межах ЄС. Мовна компетентність є однією з найголовніших умов успішного працевлаштування та побудови кар'єри. Об'єднання Європи та поглиблення міжнародного співробітництва, попит європейського ринку праці висувують нові вимоги до володіння іноземними мовами. Процес їх

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

навчання перетворюється в істотний елемент загальної освіти і значення його постійно зростає. У 2002 році на Барселонському саміті Європейської ради глави держав оголосили про впровадження в освітні системи країн-членів принципу “рідна мова плюс дві іноземні”. Він передбачає вивчення, щонайменше, двох іноземних мов з раннього віку і має стати частиною діяльності закладів шкільної, університетської та професійно-технічної освіти ЄС [9, 4]. Володіння кількома іноземними мовами зумовлене не тільки економічними, а й загальноосвітніми моментами як факторами загального політичного та культурного розвитку особистості. Освіта стає не лише освітнім засобом, а й механізмом розвитку культури, формування образу світу та людини в цьому світі.

Основне завдання освіти в умовах полікультурного соціуму полягає в формуванні та розвитку особистості через засвоєння певного змісту, передусім завдяки читанню, в тому числі іноземними мовами [10, 22].

Одним із головних напрямів розвитку мовної освіти є вивчення та викладання мов згідно з вимогами Ради Європи, які були розроблені представниками країн-учасників проектів у серії сучасних мов при Раді Європи. Згідно Загальноєвропейських Рекомендацій учні старшого ступеня повинні оволодіти ІМ на рівні B 1+ (незалежний користувач). Цей рівень передбачає досягнення комунікативної компетенції увсіх видах мовленнєвої діяльності, яка забезпечує учневі вміння спілкуватися в найбільш типових ситуаціях повсякденного життя [4, 3].

Рівень B1+ у оволодінні іноземними навичками та вміннями

Вимоги програми	Рівень	Рівні володіння мовою: глобальна шкала	Важливі характеристики
1	2	3	4
12 клас	Незалежний користувач	B1+	Ще одним підрозділом групи може бути Просунутий рубіжний рівень (strong Threshold) (B 1+). Тут знову присутні ті ж самі дві характерні риси з додаванням деякої кількості дескрипторів, зосереджених на обміні певних інформаційних якостей, наприклад: сприймати звертання, в яких пояснюються прохання та проблеми; давати конкретну інформацію, необхідну під час інтерв'ю/консультації (напр. описати лікарю симптоми хвороби) – проте робити це з обмеженою точністю; пояснювати, чому це становить проблему; узагальнювати і виражати власну думку про коротке оповідання, статтю, розмову, дискусію, інтерв'ю чи документ і відповідати на наступні запитання щодо деталей; проводити підготовлене інтерв'ю, перевіряючи і підтверджуючи інформацію, навіть якщо їй/йому доводиться попросити повторення, коли відповідь іншої особи надто швидка або багатослівна; описувати, як що-небудь зробити, даючи детальні інструкції; обмінюватись накопиченою фактичною інформацією про повсякденне звичайне життя та незвичайні події.
		B1	Рівень B1 відображає специфікацію рубіжного рівня (Threshold) для відвідання зарубіжної країни. Він, мабуть, має більше категорій завдяки двом характерним рисам. Перша – це здатність підтримувати інтеракцію та висловлюватись про те, чого хочеш, у цілому ряді контекстів, наприклад: слідувати головним пунктам широкої дискусії навколо нього/неї за умови, коли мовлення чітке й нормативне; висловлювати або формулювати у внутрішньому мовленні власні погляди та

Рівень B1+ у оволодінні іншомовними навичками та вміннями

			знайомі теми або теми особистих інтересів. Може описати досвід, події, сподівання, мрії та амбіції, навести стислі пояснення і докази щодо точок зору та планів.	думки у неформальній дискусії з друзями; виражати головне з того, що він/вона хоче зробити зрозумілим; використовувати широкий ряд простих мовленнєвих засобів настільки гнучко, щоб виразити більшість з того, що він/вона хоче; підтримувати розмову або дискусію, проте іноді це буває важко, коли він/вона намагається сказати точно, чого б йому/їй хотілось зробити; висловлюватись так, щоб бути зрозумілим, навіть при наявності пауз для граматичного і лексичного планування та виправлення, особлива під час довших відрізків вільної продукції. Друга характерна риса – це здатність гнучко справлятися з проблемами у повсякденному житті; наприклад: справлятися з незвичними ситуаціями у громадському транспорті; діяти у більшості ситуацій, які виникають при підготовці до подорожі, через тур агента або під час самої подорожі; без підготовки вступати у розмови на знайомі теми; висловлювати невдоволення; виявляти ініціативність в інтерв'ю/консультації (напр., пропонувати новий предмет для бесіди, який, проте, дуже великою мірою залежить від співрозмовника у цій інтеракції; просити інших прояснити або сформулювати точніше щойно сказане).
--	--	--	---	--

Відповідно до європейських стандартів учень повинен володіти знаннями та вміннями, необхідними для здійснення соціального досвіду використання мови. Але практика свідчить, що в багатьох учнів недостатньо сформовані ці знання та вміння ними оперувати. У зв'язку з цим виникає потреба пошуку нових підходів та методів навчання.

Необхідно визнати, що прийняті раніше методи викладання іноземних мов не завжди сприяли ефективному їх використанню. Традиційно пріоритетними завданнями навчання та вивчення мов у нашій школі було набуття умінь читання, перекладу, монологічного мовлення на певні теми та знання граматики. В той час як велике значення надавалося засвоєнню широкого словникового запасу, граматичних нюансів і класичної літератури, правильна вимова і повсякденна розмовна мова розглядалися як другорядне. Тепер цей список завдань поповнився ще одним важливим пунктом – набуття необхідних та достатніх умінь спілкування в усній та письмових формах. Саме цьому аспекту володіння мовами фахівці зарубіжних країн приділяють надзвичайно важливу увагу. Нові концепції і методи вивчення іноземної мови, розробленими Радою Європи, справили вплив на

її вивчення в Україні. На кінець XX ст. в Україні склалося загальне прийняття та слідування провідним ідеям концепцій комунікативно-орієнтованого навчання мов.

Про це свідчать дослідження: М.В. Ляховицького [5], Н.Н. Гез [5], Є.І. Пассова [8], С.Ю. Ніколаєвої [6] і підтверджується досвідом роботи вчителів. Зазначалось, що однією із особливостей навчального процесу з іноземної мови є комунікативно-орієнтоване навчання. В рамках комунікативно-орієнтованого навчання необхідно вирішити блок проблем стосовно розробки системи комунікативних вправ, поєднання різних форм роботи у процесі навчання ІМ, використання методу проекту тощо. Реалізація комунікативно-орієнтованого навчання сприяє формуванню соціально активної особистості. Набуті під час навчання особистісні якості, зокрема пов'язані з мовленням, значною мірою зумовлюють практику, громадську та професійну діяльність дорослої людини. Отже, основним завданням навчання ІМ є реалізація комунікативно-орієнтованого навчання, що веде до удосконалення мовленнєвих вмінь учнів.

У контексті комунікативного підходу розглядаються чотири види основних умінь – аудіювання, читання, говоріння та письмо, а також

проблеми викладання граматики. Програми та підручники, що сприяють розвитку комунікативних здібностей повинні враховувати такі компоненти: а) лінгвістична компетенція, тобто знання словникових одиниць і володіння певними формальними правилами, завдяки яким словникові одиниці перетворюються в усвідомлені висловлювання; б) соціолінгвістична компетенція – здатність використовувати та перетворювати мовні форми відповідно до ситуації; в) дискурсивна компетенція – здатність зрозуміти та досягти зв'язності окремих висловлювань; г) соціокультурна – ознайомлення до деякої міри з соціокультурним контекстом, в якому використовується мова; д) соціальна компетенція – бажання взаємодіяти з іншими та впевненість у собі [11, 44].

Традиційно граматико-перекладний метод базується на прищепленні навичок читання літератури, вивченні граматичних правил і лексики, розвитку розумової дотепності. Іншими словами, цей метод базується на мовній компетенції. Порівняно з ним, комунікативний метод зорієнтований на дещо іншу методичну мету. Її можна прослідкувати в процесі визначення особливостей цієї навчальної технології.

- комунікативний метод базується на виконанні/дії (здібності використовувати мову). За таких умов значно менше уваги приділяється майстерності вимови та структурам мовної будови. Також не фокусується увага на навичках простого читання або письма. Реальне використання мови, особливо в соціальному плані, є новим пріоритетом. Такий підхід навчає студентів ставати комунікативно компетентними, використовувати мову відповідно до даного соціально спрямованого контексту, управляти процесом переговорів;

- комунікативний метод передбачає іншу роль вчителя в навчальному процесі. Вчитель полегшує навчання студента, залучаючи його до ситуації типу “учень-учень”. Для полегшення роботи учнів вчитель має виконувати багато ролей. Наприклад, він є менеджером діяльності у класі. Ця роль передбачає побудову ситуацій, зручних для спілкування. Під час роботи вчитель працює як радник, відповідаючи на запитання учнів та спрямовуючи їхні виступи. З іншого боку, вчитель може бути співрозмовником та учасником процесу навчання. У цілому роль вчителя за цих умов менш домінуюча, що дає можливість йому не бути в центрі уваги безпосередньо під час роботи;

- комунікативний підхід змінює роль учнів у навчальному процесі. Вони є комунікаторами та відповідають за своє особисте навчання. Учні

активно ведуть переговори й намагаються примусити себе порозумітися, навіть коли недостатньо мовних знань. Вони навчаються спілкуватися в спілкуванні;

- комунікативний підхід призначає іншу роль самій мові. За допомогою такого підходу підсилюється розуміння повноти значення мови, яка вивчається. Учні мають усвідомити, що реально можуть робити, використовуючи мову;

- комунікативний підхід по-іншому висвітлює функцію класної кімнати. Усі різновиди діяльності в класі організовані, базуючись на реальних життєвих ситуаціях, у яких більш важливим є те, що говорити, а не те, як говорити.

- комунікативний підхід використовує різні технології навчання. Учні вживають мову в таких видах діяльності: ігри, рольові ігри та завдання з вирішуванням проблем. Робота часто проходить у маленьких групах, де кожен має певний час для переговорів. Широко використовуються автентичні матеріали;

- комунікативний підхід робить пріоритетним навчання чотирьох базових навичок мовлення, які фіксуються в певному порядку: говоріння, слухання, читання та письмо. Безпосередньо на перекладі, як навичці, не наголошується;

- комунікативний підхід по-іншому висвітлює помилки. Помилка за своєю природою має логіку й право на існування. Учні можуть мати неповні мовні знання та бути успішними у спілкуванні.

Тому стає зрозумілим, що повсякденній розмовній мові потрібно надавати більшого значення, ніж коректному володінню граматикою і читанню класичного тексту.

Висновок. Отже, мовна освіта в цілому і навчання іноземної мови зокрема, становить визначний чинник формування особистості, котрий виконує комунікативно-навчальну, освітню, виховну та розвиваючу функції. Інтеграція України у європейський освітній простір вимагає адекватної конкурентоспроможної підготовки у визначеній галузі, що спричинює пошук шляхів удосконалення іншомовної освіти в Україні. Основними тенденціями розвитку іншомовної освіти в Україні є: 1) вивчення іноземної мови розглядається як передумова успішної інтеграції України до ЄС; 2) оновлення навчальних планів та програм і розробка нових з урахуванням трансформацій у педагогічних концепціях; 3) слідування комунікативно-орієнтованому навчанню іноземної мови; 4) впровадження принципу “мова рідна плюс дві іноземні”. На наш погляд, такі заходи сприятимуть удосконаленню, посиленню ефективності здійснення іншомовної освіти в Україні. Стає дедалі очевиднішим, що

НАУКОВО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ЕДВАРДА-АНДРІЯ ЖАРСЬКОГО ЯК ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

держава буде тим успішнішою, чим більше її громадяни будуть здатні спілкуватися зі світом. Вивчення іноземної мови сприятиме розширенню мобільності студентів, викладацького й іншого персоналу для взаємного збагачення європейським досвідом.

1. Біляєв О., Вашуленко М., Плахотник В. Концепція мовної освіти в Україні // Рідна школа. – 1994. – №9. – С. 71 – 73.

2. Волков О. Реформування освіти: європейський аспект // Шлях освіти. – 1996. – №1. – С. 2 – 4.

3. Державна національна програма "Освіта (Україна ХХІ ст.)". – К.: Райдуга, 1994. – 60 с.

4. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти і програма для загальноосвітніх навчальних закладів // Англійська мова та література. – 2004. – №35. – С. 2 – 3.

5. Методика обучения иностранным

языкам в средней школе: Учебник / Гез Н., Ляховицкий М., Миролюбов А. и др. – М.: Высш. школа, 1982. – 373 с.

6. Ніколаєва С. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. – К., 1999. – 350 с.

7. Павліченко О. Рада Європи і питання освіти // Шлях освіти. – 1996. – №1. – С. 33 – 35.

8. Пассов Е. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. – М.: Просвещение, 1991. – 222 с.

9. Пелагеша Н. Мова рідна і дві іноземні // Дзеркало тижня. – 2008. – №25. – 5–11 липня. – С. 4 – 5.

10. Першуківа О. Реформи навчання іноземних мов у Європі – відповідь на виклики сучасності // Шлях освіти. – 2007. – №3. – С. 21 – 24.

11. Степенко Г. Співробітництво в галузі вивчення іноземних мов // Шлях освіти. – 1996. – №1. – С. 43 – 45.

Стаття надійшла до редакції 29.11.2008

УДК 37.013.2

Ірина Кізін, аспірант Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

НАУКОВО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ЕДВАРДА-АНДРІЯ ЖАРСЬКОГО ЯК ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті обґрунтовано перспективу історико-педагогічного дослідження науково-просвітницької діяльності та педагогічних ідей Е.-А. Жарського задля їх використання в сучасних умовах.

Ключові слова: Едвард-Андрій Жарський, науково-просвітницька діяльність, науково-педагогічні ідеї.

Актуальність проблеми визначається тим, що в останні роки посилилась увага до науково-педагогічного знання, відображеного в працях педагогів та діячів української культури в діаспорі. Це обумовлено необхідністю відтворити цілісний культурно-історичний процес розвитку української національної педагогіки, включивши до її скарбниці наукові, просвітницькі, педагогічні ідеї педагогів у т.зв. материковій Україні та за її межами, минулого і сьогодення. Вирішення цього завдання неможливе без ґрунтового вивчення і включення до скарбниці української педагогіки спадщини одного із творців національної педагогіки в Україні та українській діаспорі, просвітителя і педагога Едварда-Андрія Жарського (1906–2001).

Стан розробленості проблеми. Інтерес до педагогічних поглядів Е.-А. Жарського у контексті вивчення галицької педагогіки та діаспори зріс в останні десятиліття – у період, коли в історії української педагогіки реконструюється цілісна модель української системи національного виховання, відроджується і впроваджується у практику національна виховна традиція.

Зокрема, до проблеми вивчення історії освіти та виховання в Галичині у першій половині ХХ ст. зверталися українські педагоги Л. Дерев'яна, О. Караманов, Г. Кемінь, В. Кравець, О. Любар, Б. Ступарик, М. Чепіль та ряд інших. Ними розглянуті регіональні особливості галицької педагогіки в її культурно-історичному розвитку в контексті української національної та світової